

UNIUNEA EUROPEANĂ

Instrumente Structurale
2014-2020

PROIECT COFINANȚAT DIN FONDUL SOCIAL EUROPEAN PRIN PROGRAMUL OPERAȚIONAL CAPITAL UMAN 2014-2020

*Aprobat
Manager de proiect,*

Activitatea A4 Servicii psiho-sociale de sprijin

A4.1. Dezvoltare abilități emoționale, consiliere socială, suport emoțional/ psihologic, consiliere vocațională

Studii de caz privind dezvoltarea de abilități emoționale, consilierea socială/ vocațională a preșcolarilor/ elevilor din grupul țintă, pe categorii de vârstă și nevoi de servicii psiho-sociale, în vederea acordării de suport emoțional/ psihologic pe durata implementării proiectului POCU/784/6/24/139599 ProAcces

SOCIETATEA NAȚIONALĂ SPIRU HARET
PENTRU EDUCAȚIE, ȘTIINȚĂ ȘI CULTURĂ

INSPECTORATUL ȘCOLAR
AL JUDEȚULUI GIURGIU

Studiu de caz privind extincția comportamentelor problemă la un elev cu tulburare opoziționiost sfidătoare

În cadrul întâlnirilor de evaluare realizate de experții de sprijin psihosocial, au fost identificate și câteva cazuri de preșcolari/elevi care prezintă elemente de patologie psihică, nediagnosticate. Ca atare, aceștia nu sunt integrați în grad de handicap și nu beneficiază de profesor de sprijin ori programă adaptată.

În cele ce urmează, prezentăm, pe scurt, un astfel de caz.

I. Date factuale ale preșcolarului/elevului consiliat:

Gen - M

Vârsta 9 ani

Clasa a III - a

II. Structura familială

Copilul este singur la părinți, ambii fiind de un an plecați la muncă, în străinătate. El este lăsat în grija bunicii de 68 de ani, care are statutul de tutore pe perioada plecării părinților

III. Problematika preșcolarului/elevului

Din interviul aplicat bunicii, dar și profesorilor, reiese faptul că DM a avut întotdeauna unele probleme de complianță la reguli, a fost un copil mai turbulent decât colegii săi, deranja orele și avea un comportament destul de greu de manageriat la clasă, dar și acasă

Acolo nu se supunea regulilor formulate de părinți, întârzia la joacă, afară, nu respecta programul de somn sau de masa, uneori absentă nemotivat de la școală, dar fiind un copil inteligent, cu potential, învățătura reușea să îl mențină în activitate, dându-I unele activități suplimentare, care-I suscitau interesul și-l țineau în sarcină.

Problemele s-au agravat odată cu plecarea părinților la muncă, în străinătate, în urmă cu un an.

Bunica nu reușește să se înțeleagă cu băiatul, care nu mai respectă nici un fel de regulă și orar. Absențele de la școală s-au înmulțit, astfel încât învățătoarea își pune problema riscului abandonului școlar.

Tutorele este depășit nu doar de faptul că nu este ascultată, dar este fizic incapabilă să mai răspundă provocării pe care un copil cu probleme comportamentale le pune. Pleacă de acasă, nu spune unde merge, răspunde cu obrăznicie, sfidează, trânteste obiecte în gospodărie.

La clasă a început să se angajeze în comportamente de bullying la adresa colegilor mai vulnerabili, pune porecle jignitoare, răspunde profesorilor sau – pur și simplu – nu se mai prezintă la activități.

Încercările profesorilor de a-l integra la un club de robotică (pentru care băiatul are înclinații) eșuează. El se prezintă la primele ședințe și apoi – la prima provocare, ori contrariere – pleacă, fără a da explicații.

IV. Evaluarea psihologică

La prima întâlnire cu expertul de sprijin psihosocial băiatul este necooperant, spune că nu e interesat de a fi evaluat, nu are nevoie de așa ceva, acceptă totuși un test de evaluare a coeficientului intelectual, pentru a demonstra faptul că se situează deasupra celorlalți și deci, în opinia sa, nu are nevoie de școală

▪ Procedura de evaluare

- Interviu clinic, observația și probe de evaluare a coeficientului intelectual – Matricile Progressive Raven (standard).

Descrierea Succintă a Componentelor Psihologice investigate:

- **Dezvoltarea senzorială:**

- integritate a analizatorilor, fără deficiențe senzoriale

- **Limbaj**

- Vocabular bogat, capacitate de organizare a discursului, superioară vârstei cronologice.

- **Cognitiv**

- Rezultatele la proba aplicată demonstrează intelect de nivel superior (centila 95).
- Elevul este vivace, intuitiv, capabil de analiză critică, original și creativ în gândire
- Respinge soluțiile conformiste
- Afirmă că se plictisește la școală

- **Comportamental**

- Copilul nu este cooperant, atitudinea lui este caracterizată de sfidare, opoziție, vindicativitate
- Interviu este luat cu greutate, deoarece nu dorește să fie evaluat, dar pentru că îi place, totuși, să fie laudat pentru aptitudinile sale intelectuale, consimte să i se pună câteva întrebări
- Are izbucniri de furie, trânteste caietul de lucru atunci când i se pare că ceva nu merge așa cum își propusese
- Vorbește urât despre bunică, profesori, colegi
- Nu dorește să se refere la părinții plecați la muncă (posibil să considere că a fost abandonat)

V. Obiectivele consilierii

Având în vedere faptul că sunt prezente elemente ale tulburării opoziționist sfidătoare, este imperios necesară consilierea tuturor celor implicați în creșterea și educarea minorilor (inclusive a părinților aflați în străinătate, în cazul acestora ședințele fiind ținute prin videoconferință).

VI. Demersul consilierii și recomandări

Un program de instruire/pregătire a tutorilor/profesorilor va include:

- **Consilierea părinților/tutorilor/profesorilor** (stabilirea unor ședințe, o dată sau de două ori pe săptămână). Educația psihologică a acestora. Informarea completă a părinților vizând acest tip de tulburare (posibile cauze, manifestări, consecințe, riscuri); ce se poate face pentru ameliorarea simptomelor copilului, ce presupune acest lucru pentru întreaga familie (angajament, determinare, disciplină etc.).
- Elaborarea unor **strategii de intervenție pentru modelarea adulților implicați în creșterea și educarea minorului**, în scopul dezvoltării acelor abilități consistente, pozitive, mai puțin frustrante pentru copil, care evită reacțiile necorespunzătoare, imediate, dar care urmăresc întărirea comportamentelor pozitive ale acestuia și reducerea celor negative. Prin abilitățile psihologului, *antrenamentul* părinților poate fi realizat și în timp ce aceștia interacționează cu copilul lor.
- **Stabilirea unor obiective SMART** (*Specific / Măsurabil / Accesibil / Realist / Timp*) (Treisman, 2018, p. 252). Se au în vedere abilitățile de care copilul are nevoie să le învețe pentru îndeplinirea scopului. Aici nu este vizat numai copilul, ci și părinții/tutorii în relație cu copilul. Obiectivele sunt stabilite după *definirea problemei, descrierea acesteia, identificarea posibilor factori de formare și dezvoltare, de menținere și de activare a problemei*. (Avramescu, 2016, p. 50)
- **Monitorizarea comportamentelor de risc și a celor sănătoase**, prin recunoașterea acestora. Recomandări pentru **ținerea unui jurnal**, care să urmărească progresul copilului. În timp, poate fi implicat și acesta în propriul

progres. Să-și noteze, pe o “hartă personală”, folosind culori, de exemplu, fiecare culoare reprezentând o *gradație* (*mai puțin bun, bun, foarte bun*) pentru un anumit comportament.

- Se poate construi și un **grafic sau un tabel cu recompense**.
Se va adopta o manieră de joc, prietenoasă, ținându-se cont și de interesele copilului, de ceea ce lui îi place.
- **Crearea unor obiective comune, în familie**, pentru **rezolvarea problemelor**, la care copilul este invitat să participe și care îl pot ajuta pe acesta să se simtă apreciat, să-și dea seama că părerea lui contează, să-l responsabilizeze în alegerile luate, să-i dezvolte stima de sine. În *proiectul* obiectivelor comune pot fi implicate și alte autorități, în afară de cele parentale, precum profesorii, consilierul educațional sau psihologul.
- **Alocarea unui timp productiv petrecut cu copilul**, constant (zilnic), precum și implicarea în activitățile sale. **Inițierea unor jocuri** care au rolul de **activare cognitivă, operațională și afectivă**. În acest timp, este necesar să fie incluse și “*momente speciale*”, care scot din rutină sau predictibilitate. Timpul nu este unul standard, ci poate să fie adaptat în funcție de fiecare copil, fără a forța limitele și în relație cu nevoile acestuia, cu planul urmărit.
- **Stimularea intelectuală a copilului, din partea școlii, reintroducerea sa în clubul de robotică**
- **Lărgirea ariei de interese**, căutarea aptitudinilor speciale ale acestui copil, ceea ce-i va confirma valoarea, îi va da un feedback pozitiv și va reduce riscul de abandon școlar.

VII. Tehnici folosite în consiliere

- **Vizionarea împreună a unor filme**, care au rolul de a aduce mai multă înțelegere pe anumite teme. În acest sens se pot iniția discuții, care încurajează exprimarea copilului, în așa fel încât să se simtă în siguranță să-și expună părerile, fără teama că va fi certat, etichetat, respins. Se interpretează, se comentează, se trag concluzii. Se vizează planul cognitiv, reflectat în cel comportamental și emoțional.
- **Stimularea curiozității copilului pentru a învăța lucruri noi**, pentru schimbarea percepției, prin **exerciții creative** (Treisman, 2018), care insistă pe dezvoltarea unor dimensiuni precum *capacitatea de a asculta fără a întrerupe, de a învăța respectul, disciplina*. Ar fi indicate jocurile prin care *învață să-și aștepte rândul, să-i asculte pe ceilalți, să învețe sentimentul de control*, astfel încât *să se simtă în siguranță* în orice moment.
- Este salutat, apreciat, recompensat efortul copilului, oricât de mic este. Deși scopul e cât se poate de serios, se va urmări ca atmosfera creată prin aceste exerciții să fie una naturală, destinsă, cu tentă ludică, sănătoasă, iar nu una rigidă, inflexibilă, bazată pe teamă și pedepse.
- Spre exemplu, pentru **gestionarea furiei, a emoțiilor nedorite**, copilul ar putea fi atras într-un joc de genul “**Numește emoția**”, cu scopul de a-și **externaliza emoțiile, dar și gândurile**, de a și le recunoaște, de a se elibera de tensiunile interioare. Copilul ar putea fi ajutat să creeze un *colaj* cu emoțiile trăite de el și să le clasifice, “după gust, miros, culoare”, după ceea ce îi *comunică* fiecare din ele. De altfel, majoritatea studiilor pentru copiii cu *ODD* sau alte tulburări se concentrează pe recunoașterea expresiei emoțiilor acestora. (O’Kearney et al, 2017).

- În afară de faptul că va fi încurajată o comunicare deschisă, acest lucru ar putea ajuta și părinții să-și dea seama de ceea ce simte sau gândește propriul copil, să descopere aspecte profunde, pe care nu le-au știut sau nu le-au intuit. În același timp, părinții și copilul învață să lucreze împreună, să coopereze.
- Tot în acest sens, copilul ar putea fi îndrumat să deseneze un cerc, iar în interiorul cercului, folosind diverse culori, forme, mărimi, **să-și deseneze emoția**, s-o numească, și, în plus, să scrie de *unde vine*, de la *cine*, *când* a mai trăit-o. Acesta ar putea fi un exercițiu revelator. S-ar putea folosi un *puzzle al emoțiilor în formă de persoană* sau un *mozaic al emoțiilor*. (Treisman, 2018, p. 174)
- **Poveștile cu scop terapeutic, basmele** ar putea conferi copilului o dimensiune exactă a comportamentului său, impulsionându-l să aleagă o direcție sănătoasă, sporind sentimentul încrederii personale, al stimei de sine. Prin povești, basme (“o educație cu blândețe”) ar putea fi explorate într-o manieră creativă, folosind **metaforele**, aspecte sensibile sau ar putea fi depășite obstacole comportamentale, mentale, emoționale. (Bettelheim, 2017)
- Continuând ideea, se poate construi o *poveste a familiei*, fiecare membru continuând de unde rămâne celălalt. Povestea poate fi direcționată de părinți spre ceea ce este important, respectiv îmbunătățirea relațiilor în familie, cu ceilalți copii, cu adulții, ca figuri de autoritate.
- “**Metafora** este o figură de stil, constând în a atribui unui termen o semnificație nouă, pe baza unei comparații subînțelese”, cu scopul de a reduce rezistențele individului, de a stabili modele indirecte de comunicare cu acesta. (Holdevici, 2011, p. 238) Funcțiile metaforei sunt de a descoperi și conștientiza aspecte esențiale ale problemelor întâmpinate, de a sugera posibile soluții de rezolvare, de a întări motivația copilului pentru a se angaja în

demersul terapeutic, de a stabili scopuri și posibile direcții de acțiune sănătoase. Se poate folosi și tehnica imaginării metaforice dirijate. (Holdevici, 2011, p. 239)

➤ **Jocul de rol**, o metodă de învățare activă, un derivat al psihodramei clasice moreniene, prin care copilul ar putea să se cunoască mai bine atât pe sine, cât și pe ceilalți:

- pentru **dezvoltarea unor relații pozitive** ale copilului cu părinții, cu profesorii, cu alte autorități, cu cei din jur. Sunt alese **teme din repertoriul comportamentelor** care trebuie **învățate** sau al **emoțiilor** care trebuie **gestionate mai bine**.

- pentru **cunoașterea de sine și pentru lărgirea perspectivei**. De exemplu, **“Pălăria magică”**. *Cine sunt când îmi pun pălăria pe cap? Ce pot să fac? Ce abilități am? Cum mă comport astfel? Cum vorbesc? Ce cuvinte folosesc?*

Copilul este încurajat să se exprime și să se comporte congruent rolului, să diferențieze între aspectele polare ale comportamentului: *bine-rău, corespunzător-necorespunzător, adecvat-inadecvat* etc., prin prisma consecințelor, putând să aleagă ce e mai potrivit.

- în care trebuie luate niște **decizii**. Spre exemplu, copilului i se distribuie un rol, în care sunt specificate anumite **sarcini, responsabilități**, apoi este confruntat cu o situație în care trebuie să facă niște alegeri, să ia o decizie. Când alegerea este potrivită, este lăudat, premiat. Dacă nu este o alegere bună, se va discuta pentru accesarea nivelului de înțelegere, fiind încurajat să continue.

- **centrat pe soluții/resurse**. De exemplu, **“Cutia cu soluții/resurse”**. Se prezintă *problema*. În cutie sunt bilețele scrise cu *resurse și soluții*. Se

prezintă *problema*. “Care este soluția pentru problema X”? / “Care sunt resursele ca să depășim problema X”? “Ce ai face în această situație?”

Se trag bilețele din cutie, se interpretează.

- **Inversarea de rol:** copil /părinți. Copilul va juca rolul fiecărui părinte în parte. Și fiecare părinte va juca rolul copilului. Se vor putea vedea fiecare prin ochii celuilalt, pentru a dobândi perspective noi. Se pot explora anumite situații, cu focalizare pe aspectele care pot fi îmbunătățite.

APRILIE 2022